

Другый тыждень літнёй школы русиньского языка і культуры...

... од 21. до 27. юна 2010 на Пряшівській універзіті в Пряшові прошов тыж успішно. То є добра оцінка про лекторів і організаторів (Інштiтут русиньского языка і культуры ПУ в Пряшові у сполупраці зо Словеньсков асоціаціей русиньских організацій і Карпаторусиньским научным центром у США).

О першiм тыждню I. річника **STUDIUM CARPATO-RUTHENORUM 2010 – Міжнародной літнёй школы русиньского языка і культуры на Пряшівській універзіті в Пряшові** (ПУ) сьме писали в минулім чiслі наших новинок. Теперь бы сьме хотіли пару словами повісти о цілім другім тыждню.

На самый перед треба повісти, же лекції з обидвох предметів (**русиньский язык і історія Русинів**) проходили все реґуларно, подля програму. Штуденты проявили нечekanу заінтересованость о тоты предметы і ініціативный приступ к навчаню, з чого велику радость мають главно лекторы – **проф. Др. Стефан Пю, ПгД., доц. ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., ПгДр. Кветослава Копорова, проф. Др. Павел Роберт Маґочій, ПгД. і Мґр. Валерій Падык, к. н.** Лекції з історії ся вели дообіду а з языка пообіді, причiм барз атрактивны суть лекції з языка в **Авдіовізуалнім штудію Пряшівской універзіты**, на челі котрого стоїть **РНДр. Франтішек Франко, ПгД.** І так штуденты мали каждый день од 14. години єдну годину русиньской конвєрзації з А. Плішковов у класі ч. 182 у Высокошкольскім ареалі Пряшівской універзіты на ул. 17. новембра ч. 1., а другу в авдовізуалнім штудію, де **посередництвом телемосту вiв лекції з русиньской ґраматікы в анґліцькiм языке Стефан Пю** з Врайтської штатной універзіты в штаті Огайо в США.

Окрем навчаня, про 27 штудентів на тот тыждень тыж був приправеный і іншый програм, жебы zdobyли много новых знань і зажитків. Штуденты высоко оцінєвали, же **21. юна** могли взяти участь на годинах русиньского языка в **Основній школї Михала Сопыры з навчанєм русиньского языка в Радвані над Лабірцєм** (учітель **Мґр. Марек Ґай**) і в **Основній школї Анатолія Кралицького з навчалным языком русиньским** (учітелька **ПаедДр. Марія Ясикова**). Там віділи, як проходить навчаня русиньского языка в обидвох тіпах школ, в яких ся учіть предмет **русиньский язык і культура**.

22. юна навщiвили русиньский **Театер Александра Духновіча** в Пряшові, де попозерали пєсы: *Катерина Івановна* Ф. Достоевского і *Двоє генералів* М. Салтыкова-Щєдріна. Глубоко на них вплинув главно выступ **Владиміры Бреговой** у першій грі, котрый про них був незабытым зажитком. На **другий день** вечер были зась у тім театрї, де попозерали гру К. Горак *Буріданів осел*. **Третій вечер** штуденты і дакотры лекторы были зась в *Даблін кафе* на Главній улiці, де про них была пририхтована проекція знамого і оціненого на міжнароднім фiлмовім фестивалі в Карловых Варах документарного фiлму *Осадне* режисера Марка Шкопа. На презентації взяв участь і єден з протаґоністів фiлму, знамый русиньский карикатуріста з Пряшова – **Федор Віцо**, з яким бісiда ся вела до пізнєго вечера. Попри тім штудентам нарисовав тыж пару карікатур. **25. юна пообіді** штуденты в допроводі асiстєнткы інштiтуту і авторкы даного проєкту, **Мґр. Алены Блыховой**, навщiвили Катедралный грекокатоліцькый храм св. Іоана Хрестителя в Пряшові, де постояли коло мощей наших двох єпіскопів-мучеників, благоречєных владыків – П. П. Ґойдiча і В. Гопка. Потім пішли ку Катедралному православному храму Александра Невского, де собі попозерали єго екстерьєр і інтерьєр і дістали выклад од компетєнтной особы.

І так пришов вікенд, через який суть все про участнісків літнёй школы приготєвлєны цілоденны екскурзії. У суботу, **26. юна**, попутовали до лабірського реґіону, де спершу навщiвили новый василіаньский монастырь у Краснім Броді, недалеко котрого стоять руїны старого монастыря, який в минулости був визначным центром духовной культуры Русинів. Потім навщiвили село Чертіжне і гробы визначных особностей русиньской історії – Адолфа Добрянського і Юлія Ставровского-Попрадова. Екскурзія ся скінчила участєв на централнім русиньскім фолклорнім фестивалі, котрым є Фестивал культуры і шпорту у Міджілабірцях, де їх порадовали своїм милым выступлiнєм русиньскы дiтськы фолклорны ґрупы, як і русиньскы фолклорны колектiвы дорослых – *ґабурчанка*, *Краснобрідчанка*, *Ублянка*, *Бєскид*, *Бiловежанка*, *Якубяны*, *Барвінок* ці *Волянка*. **Недiльне пообіді** было присвяченє перлам русиньской сакралной архітектуры, якими суть деревяны церькви у свідницькiм реґіоні – в Бодружалю, Гунківцях, Миролі і Нижнім Комарнику.

Участници літнёй школы так вступили до послiднєго тыждня проєкту. Надїяме ся, же і тот буде не менше хосєнным і інтерєсным про них. Ведь організаторы проєкт рихтовали зо заміром, жебы до Пряшова каждорічно притяговав як новых домашніх і заґранічных штудентів, так жебы ся реґуларно вертали і абсолвєнты попередніх річників, і так ся здоконалєвали в русиньскім языке.

-аз-, фоткы автора

• Главны актеры навчаня на I. річнику Міжнародной літнёй школы русиньского языка і культуры на Пряшівській універзіті: доц. ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., учітелька русиньского языка в анґліцькiй класі,...

... ПгДр. Кветослава Копорова, учітелька русиньского языка в русиньскiй класі,...

... проф. ПгДр. Павел Роберт Маґочій, ПгД., учітель історії Русинів в анґліцькiй класі,...

... і Мґр. Валерій Падык, к. н., учітель історії Русинів в русиньскiй класі.

Чом був кодифікованый русиньскый язык і якый то матъ змысел

(Реферат Івана БАНДУРІЧА, якый мав быти прочитаный на конференції в рамках Дня Русинів 4. юна 2010 у Пряшові.)

Высоко сі ціню факт, же по 63 роках ем знову на великім святі Русинів Словакії, якым є **День Русинів**, скликаний якраз на днесь до Пряшова. Ем щастный, же жыєме в демократічній сполочности, котра у своїй уставі гарантує вшыткы права і нашій русиньскій народностній меншынї. Ведно зо словеньскым народом сьме горды на нашу домовину.

Русины за веце як 1000 років не мали право на слободну реалізацію своїх людських прав, все сьме были утискованы під ярмом когось. Тото зажыли і Словаці. Нас Русинів все дахто хотів покорити – без можности слободного розвитку властной ідентіты, з цілём внутити нам чужду ідентіту, котру сьме мали пропаговати і розвивати, і так нас засіміловати, то значить, перевести на свою ідентіту. Раз сьме мали быти Мадярами, другыраз іншыма, а кідь сьме ся в році 1918 ведно зо Словаками і Чехами конечно ослободили од мадярізацного утиску, пришли роки, коли наша республіка боєвала за свій характер... Місто того, жебы ся розвивала наша русиньска ідентіта і культура, нас зачали в роках 1924 – 1926 пересвідчовати, же мы Українці. До того часу о Українцях в наших краях не было чути, были сьме все лем Русины.

В зачатках народного возроджіння Русины находили мотивацію і поміч у штуровской генерації. На челі народного возроджіння в 19. сторочу стояли представителі грекокатолицькой церкви, так было і пізніше – в двадцятых і тридцятых роках ХХ. стороча. За свою русиньску народность были арештованы єпископы Павел Гойдіч і Василь Гопко – найвышшы представителі грекокатолицькой церкви. По другій світовій войні найвеце нещастя Русинам принесли властны люде русиньского походжіння, котры в 50-ых роках з комуністичнов ідеологією прияли і ідеологію, же Русины то суть властно Українці. Так узріла світло світа резолюція Президії ЦК КПС з 28. юна 1952, котров нас збавили основного людського права – права на властну ідентіту. Русиньскый язык нараз стратив право на адекватне місто в сполочности. Русины не могли порозуміти, же іщі вечур были Русинами, а нараз ся рано збудили уж як Українці. Тот факт – насилну зміну ідентіты векшына Русинів не прияла, прото ся многы зачали писати Словаками. Выслідком того є сучасный негатиный став, же скоро 75% Русинів сі пише словеньску народность. На шкоду Русинам є тыж факт, же і владыкове грекокатолицькой церкви ся одхылюють од своїх русиньских вірників і выходны церковны обряды поступно латинізують. Тисяч років нам восточный обряд добрі служыв, но у 21. сторочу од нєго утікаме... Одказ А. Духновича „Я Русин был, єсьм і буду...“ западать порохоом. Но к тому помогли, нажалъ, і нашы люде – українізаторы з русиньских сел. Українізація была нелем насилна, але назвы „Русин“, „русиньскый“ были „замкнуты на колодку“, жебы о нх ніхто не чув. І тогды, коли в році 1968 уставный закон по першыраз од року 1952 русиньску народность узнав, она могла быти написана лем в скобках попри українській. „Скобкы“ ся отворили аж в році 1999 (т. є. аж десять років по новембровій революції! – позн. ред.), коли на основі резолюції влады **СР ч. 324** была наша русиньска народностна меншына офіціално узнана за самостатну зо вшыткыма правами, котры їй належать. Тым сьме ся стали дефінітивно слободным народом і могли сьме нашу русиньску культуру слободно шырити.

В році 1946 на Словеньску было 306 сел, в котрых жыли переважно Русины. Теперь зістало лем 250 сел, в котрых жыє коло 250 000 людей. В переважній мірі люде хоснують міджі собов русиньскый материньскый язык

(Продовжіння на 4. стор.)

• Владыка Ян, архієпіскоп пряшівскый і Словеньска, з цінным дарунком – Тетрасвангелієм в русиньскім языку (тримле в руках) од проф. ПгДр. П. Р. Маґочія, ПгД. На фотці з приятя у архієпіскопа вправо Анна Плішкова.

Фотка: А. З.

Приятя у архієпіскопа Яна

Перебываня міджінародной громады – учителів і штудентів у Пряшові на **Studium Carpatho-Ruthenorum 2010** – першим річнику тройтыжденной літней школы русиньского языка і культуры – є пригодным часом як на здобываня знань з русиньского языка і історії карпатських Русинів, так на познаваня памятных місць реґіону северовыходного Словеньска, де жыють Русины, але і визначных інституцій цивільного і духовного характеру, котры од давных віків спроваджають і до визначной міры детермінують жывоот той громады. Неодъемнов частёв того жывота суть церкви выходного обряду, ку котрым ся Русины переважно голосять – православна і грекокатолицька. Обидві мають свої центры якраз у Пряшові, котрый вдяка тому ся традично означує як культурный, історичный і реліґійный центр Русинів. Зато визначны гості, перебуваючі в Пряшові і интересуючі ся жывоотом русиньской громады, все поважують за честь, кідь ся можуть стрітити з найвышшыма представителями інституцій, які формують духовный і народностный жывоот той громады.

28. юна 2010 у резиденції Православной церкви на Словеньску на ул. Будовательській у Пряшові архієпіскоп пряшівскый і Словеньска, Ян (Голоніч) прияв професора Торонтської універзіты і президента Карпаторусиньского научного центра в США, Павла Роберта Маґочія, директорку Інштитуту русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты, доц. ПгДр. Анну Плішкову, ПгД., і шефредактора Русина і Народных новинок, Мґр. Александра Зозуляка. Неформална діскузія ся вела на тему жываня русиньского языка в пасторації і літурґії православной церкви, в ей офіціалных виданях, в процесі формованя теолоґів богословецькой факулты, т. є. будучих священників, яких пасторація ся вяже переважно з русиньсков громадов, і под. Архієпіскоп Ян з великов почливостёв прияв цінный дар од проф. Маґочія – Тетрасвангеліє в русиньскім языку, яке собі нашло честне місце в ёго резиденції. Ці таке саме місце буде даколи мати в пасторації православной церкви, то укаже будучность...

А. П.

Одказ святого мученика Павла Петра Гойдіча, ЧСВВ

17. юла 2010 припомянули сьме собі округлый юбілей – 50 років од смерти святого мученика, пряшівского грекокатолицького єпископа, Павла Петра Гойдіча, ЧСВВ, котрый умер за свою грекокатолицьку віру 17. юла 1960 в комуністичнім арешті в Леополдові.

Про читателів Народных новинок може буде интересне приближити погляды на народну приналежность того великого русиньского священника, котрый за свою віру і за свій народ заплатив ціну найвышшу – заплатив властным жывоотом. Факты в матеріалі суть з року 1940, коли в бывшій Словеньській республіці было списованя жытельства, і очівісно суть актуалны і теперь, перед списованём людей, котре буде на Словеньску в році 2011.

Священномученик-василіан Павел Петро Гойдіч (1880 – 1960) у своїм ціркулярі (обіжнику), котрый в році 1940 выходив у друкованій подобі під назвов „Распорядженія Епархіального Правительства Пряшевскаго и Апостольской Администрации епархии Мукачевской въ Пряшевѣ“, IX (1940), с. 70, написав вшыткым своїм священникам писмо (під чіслом 3 700/1940 з 21. октября 1940), в котрім жадать священників, абы вызвали своїх грекокатолицьких вірників при списованю людей, жебы ся каждый написав таким, якым він досправды є: Словаці жебы ся записали Словаками, Русины – Русинами, Німці – Німцями, Мадяре – Мадярами, а вшыт-

кы Русины, Руснакы, Русские, Подкарпатскы Росы, Українці – жебы ся міджі собов не ділили, але записали ся точно так, як їх учів отець А. Духнович у своїх словах: „Я Русин был, єсьм і буду...“, то значить жебы ся записали Русинами.

Священномученик Павел П. Гойдіч дословно так написав: „Впр. оо. Приходники изволят поучити вѣрників своих о важности сего народочисленія, о небезпечных наслѣдках его, если-бы давыи ошибки и при томъ народочисленію повторилися и изволят воззвати ихъ, чтобы каждый нашъ вѣрник далъ записатися тѣмъ, чѣмъ онъ въ дѣйствительности есть; если есть Словакомъ, най маеть старость о то, чтобы записанный былъ за Словака, если есть Русиномъ, или Нѣмцомъ, или Мадяромъ, най записанный будетъ за Русина, респ. Нѣмца или Мадяра; но о томъ най каждый пересвѣтитъся, чи онъ тѣмъ записанный, чѣмъ онъ дѣйствительно держится. Смотри на то, что вопреки тому, что хотяи въсь належимо до одного великого Русского племени, уживаютъ наши люде различни названия: русинъ, руснакъ, рускій, подкарпатскій россъ, украинець итд., что насъ безъ всякой основы раздробляет и ослабляет, прото дуже прошу, чтобы для однообразности всѣ мы дали вписатися при близиомъ народочисленіи за русина, за русинку, якъ насъ нашъ батько Духновичъ назвалъ.“

(Продовжіння на 3. стор.)

СПИСОВАНЯ ЛЮДЕЙ 2011

Одказ святого мученика Павла Петра ГОЙДИЧА, ЧСВВ

(Закінчіння із 2. стор.)

(„Я русинъ былъ, емь и буду“), якъ спѣваеме въ нашей гимнѣ „Подкарпатскіе русины оставте глубокой сонъ“.

З высшеуведженого писма священномученика Павла П. Гойдича, ЧСВВ, є яснє, же він сам ся чув подля народности Русином, не ганьбив ся за то, праві наспак, вызывав своїх вірників-Русинів, жебы ся міджі собов не ділили, але тягали за еден конець, а то і при такій важній річі, як є списованя жителів на Словеньску. Переложене до сучасного языка, Павел П. Гойдич вызывав, жебы і тоты, што ся чують Русинами, і тоты, што ся чують Українцями, ся при списованю людей на Словеньску в році 2011 не записовали окреме – єдны Русинами а другы Українцями, але в дусі одказу А. Духновича – вшиткы як Русины, бо нима і досправды суть.

о. Йосафат Владимір ТИМКОВІЧ, ЧСВВ, Кошіці

Кіріл і Мефодій принесли Русинам першыи списовный язык

– Быв то родный язык великоморавского князя Ростислава

В році 1995 був на Словеньску кодифікований русинський списовный язык. Того року святкуєме 15-ы роковины той визначной події.

Найдуть ся і днесь такы люде, котры багателізують тот історичный факт. Нерусины ся о нїм высловлюють скептічно – же Русины заспали добу і што ся тыкать кодифікації языка, пробудили ся барз пізно, бо векшына європейскых языків (міджі нима словеньскый) была кодифікована уж в 19. сторочу (то значить, о 150 років скоріше)... Скептіци але забывають на факт, же высшеспомянутый кодифікований русинський язык не є першым списовным языком Русинів. Тым був кіріломефодьскый старославянський язык на базі кіріліці, котра была кодифікована уж в 9. сторочу а дондесь ся неперестанно хоснує по церьквах выходного обряду ей подоба у формі церковнославянського языка. Латиници, главно тоты штудованы, добрі тот факт знають. Русины належать в Европі к тым культурным народам, котры мають свій списовный язык уж 1 200 років, не лем 150 років. В році 1995 в Братіславі на Словеньску была уж друга кодифікація, то значить, актуалізована подоба русинського языка на сучасны потреби модерной сполочности.

Кідь порівнуєме вшиткы сучасны славянскы языки зо старославянським, котры кодифіковали уж святыи Кіріл і Мефодій в 9. сторочу – і котра є дондесь жыва, бо ся ужывать у векшыні славянскых хрїстіанскых церьковлей світа (вшиткы православны церькви в Росії, Білорусії, Болгарії, векшына на Україні...). З лінгвістичного боку к церковнославянському языку стоить найближе русинський язык. Тот факт є доказом, же Русины суть найближшыма автентичныма дідичами старославянської кіріломефодьской традиції...

Хрїстіанство в Чині і Японії

Зробме історичный экскурз до Чины, Японії... і Великой Моравы, котрый доказує, же старославянський язык був у 9. сторочу родным языком великоморавской шляхты (Ростислава, Святоплука...). Кідь в середнєвіку єзуїты ішли на місію до Чины ці Японії, перекладали тексты Св. Писма до бісіды містного чиньского, респ. японьского цісаря і єго фамелії. Зато уж такой на початку мали великий успіх у своїй країні. Кідь бы были переложены тексты хрїстіанской віры до бісіды підданых, чиньскый або японьскый володарь бы їх ани не прияв, ани бы їм не дозволив робити місію роботу в своїй країні. Наконєць латиньска єзуїтска місія была предсі неуспішна, бо єзуїты ся побили з латиньскыма місіонаряма-франтішканами (франтішканы завіділи єзуїтам їх успіх), і містный володарь їх вшиткых выгнав... Было то в пізнім середнєвіку...

Хрїстіанство на Великій Мораві

В часах Великой Моравы в 9. сторочу была подобна ситуація. Ростислав (святыи у православных) не був лем хоцьяким „хлопцѣм од коров“. Быв то міцный князь, властно краль, котрому кралєвскый титул не узнали лем тоты кралї, котры му завіділи і хотіли му забрати єго царство. Ростислав був на великоморавскых теріторіях царѣм жывота і смерти вшиткых підряджєных. Тогды не была нияка демокрація, односины міджі людми были барз круты.

З тых політичных причін є яснє, же св. Кіріл і Мефодій, „апостолам рівны“, переложыли Св. Писмо і літургичны тексты до родной бісіды князя Ростислава і єго родины, а не до рабской і підданыской бісіды, напр. праславянської кельтской громады. Літургичный старославянський язык був жывов бісідов тогдышнєй пануючой верьствы Великой Моравы. Самособов, низшы сполочєнскы верьствы кельтского і мосхоіберьского походжїня бісідовали

• Св. Кіріл, якый вєдно з братом св. Мефодієм принесли Русинам першыи списовный язык.

інакшыма бісїдами як їх володарї. Єствують аж три славянскы языковы праосновы – остаткы котрых як нарича єствують і жыють дондесь. Глаголіця была пізнїшов, і як видно, неуспішнов пробов по смерти солуньскых братів, коли латинізація хотїла знічіти вшитко писане кіріліцѣв (порівнай ТИМКОВІЧ, А. G. Cyrilika je staršia ako hlalolika. Krásnobrodský zborník, Prešov, III/1-2 (1998), с. 5 – 208).

Розвиток продовжовав, і так почїнаючі 19. сторочом в атмосферї великой латинізації ся розвинули сучасны модерны языки: русинський, російскый, словеньскый, польскый, чеськый, українскый, болгарскый... Дорогоцінний кіріломефодьскый старославянський праязык великоморавской пануючой верьствы з 9. стороча ся нам заховав в текстах літургії, в літургичній бісїді а єго найзаховалїшов автентичнов жывов формов є кодифікований русинський язык.

Дашто подобне ся стало в Егіпті

Стародавна шляхтіцька бісїда фараонів ся подобно заховала в літургичных текстах в Егіпті, а то тыж лем вдяка хрїстіанству: кідь ішло о хрїстіанство, в першых сторочах по Хрїстови в Егіпті (св. апостол Марко і єго наслідници) были вшиткы хрїстіанскы літургичны тексты переложены до тогдышнєго языка егіптських фараонів (пануючой верьствы), але записаны новыма буквами (не ерогліфами).

Од 7. стороча Егіпт обсадили мусулманскы Арабы (Велику Мораву – латиньскы Франкове). Выслідок? В Егіпті ся днесь говорить лем по арабскы. Праісторична, праорігінална егіптска бісїда фараонів в устній подобі цалком заникла (подобно заникнув і старославянський як бісідный язык в Чехах, на Мораві і на Словакії), ништо жывыи уж нєв не знає бісїдовати. На вшитко ся забыло – постарали ся о то Арабы, котры владнуть Егіпту дондесь (на Великій Мораві ся о то постарали німецькы Франкове і їх наслідници-латиници).

Докінця і старе егіптське писмо – ерогліфы перестали ся дати читати і подарило ся їх розлуціти (але не прочітати) аж в 19. сторочу (тото ся нащастя зо старославянськов бісїдов не стало, бо мы мали св. Кіріла і Мефодія, котры нам вытворили властне писмо, властну азбуку-кіріліцю і посередництвом нєй записали нашу бісїду, бісїду наших отців, котра є дондесь зафікована як жыва в богослужїнях на православнім выходї: Москва, Київ, Мінск, Бєлєград... Теріторія Великой Моравы але кіріліцю стратила. Послїдні ей остаткы ся по русиньскых селах насилно лквідують уж од року 1968).

о. Йосафат Владимір ТИМКОВІЧ, ЧСВВ, Кошіці
(Закінчїня в далшїм ціслї.)

РАСПОРЯЖЕНІЯ

Епархіального Правительства Пряшевскаго
и Апостольской Администрации епархии
Мукачевской въ Пряшевѣ.

Годъ: 1940.

Число: IX.

№.: 3600/1940.

Всѣмъ впр. оо. приходникамъ!

Возываю впр. оо. приходниковъ, чтобы въ низу соощенный архипастырскій листъ на праздникъ Христа Царя (27. X.) на мѣсто проповѣди изъ амвона перечитали и такъ себе самыхъ, яко своихъ вѣрниковъ, цѣлу свою парохію найсвятѣйшому Сердцу Исуса пожертвовали.

Переживаеме критичны часы, изъ которыхъ лишь особливша ласка Божя можетъ выпровадити насъ счастливо. Просьме солодкое Сердце Исуса, чтобы поглянуло на насъ милосерднымъ сочувствіемъ, и позволило намъ дожитися лучшихъ временъ. Майме великое, непоколебимое упованіе, что добротливое Сердце Исуса будетъ нашимъ певнымъ прибѣжищемъ, если съ довѣріемъ прибѣгаеме къ Нему.

Самопонятно, что гдѣ вѣрники по словацки говорятъ, впр. оо. приходники извогягъ на словацкомъ языкѣ перечитати сей пастырскій листъ.

Пожертвованія Епархїи Сладчайшему Сердцу І. Христа

Дороги Мои Вѣрники!

Недавно попала въ мои руки книга, въ которой была помѣщена фотографія изображающая сидящаго чєловѣка, задуманнаго, на лицѣ котораго жизненныя заботы, старости врыли глубокия борозды. Вокругъ него поднимаются высокия многоэтажныя дома, модерныя фабрики, авта, трамваи, надъ было прославлено Твое Бож. Сердце, Емуже слава во вѣки Аминь."

Пряшевѣ, 18. октября 1940.

✠ Павелъ,
епископъ пряшевскій,
апост. адсторъ Мукачевскій.

№.: 3700/1940.

Высокопреподобному Духовенству!

Всѣмъ вѣдомо, что концемъ сего года приготавлиется новое народочисленіе.

Понеже про дотеперѣшны ошибочны статистическы дата огромно много зла а несправедливостей было, Слов. Влада жєлаєтъ, чтобы сіє народочисленіє правдѣ а фактамъ якъ найотповѣднѣйше было переведено.

Впр. оо. Приходники изволятъ поучити вѣрниковъ своихъ о важности сего народочисленія, о небезпечныхъ наслѣдкахъ его, если-бы давны ошибки и при томъ народочисленію повторились и изволятъ воззвати ихъ, чтобы каждый нашъ вѣрникъ далъ записатися тѣмъ, чѣмъ онъ въ дѣйствительности есть; если есть Словакомъ, наймаєтъ старость о то, чтобы записанный былъ за Словака, если есть Русиномъ, или Нѣмцемъ или Мадьяромъ най записанный будетъ за Русина респ. Нѣмца или Мадьяра; но о томъ най каждый пересвѣтитъ, чи онъ тѣмъ записанный, чѣмъ онъ дѣйствительно держитъся.

Смотря на то, что вопреки тому, что хотяи всѣ належиме до одного великого Русского племени, ужывають наши люде различны названіе: русинъ, руснакъ, русскій, подкарпатскій россь, украинецъ итд., что насъ безъ всякой основы раздробляєтъ и ослабляєтъ, протого дуже прошу, чтобы для однообразности всѣ мы дали вписатися при ближайшомъ народочисленіи за русина, за русинку, якъ насъ нашъ батько Духновичъ назвалъ. („Я русинъ былъ, емь и буду“), якъ спѣваеме въ нашей гимнѣ „Подкарпатскіе русины оставте глубокой сонъ“.

Пряшевѣ, дня 21. X. 1940.

№.: 3568/1940.

Глядаєтъся Крестный листъ пок. Адалберты Пузовой, рожд. около 10. II. 1861 на незнаемомъ мѣстѣ.

Пряшевѣ, дня 21. X. 1940.

Чом быў кодифікованы русиньскый язык і якый то маты змысел

(Закінчэня із 2. стор.)

(при списовану людзей в році 2001 сі го записало аж 54 907 жытелів, но то не є об'ектывне чісло). Такый став є выслідком і того, же Русины в минулости были все застрашваны высловами дакотрых українізаторів, же ...„Україна ся зачінать од Попраду...“

Поступна демократизация нашой сполочности по році 1989 помогла зробиці прогрес і в народнім усвідомліню Русинів. Єдным з найважнішых пунктів, котры на своїм першім сеймі в новембрі 1990 прияла Русиньска оброда в Міджілабірцях, був пункт о кодифікації русиньского списовного языка. Зачінати было тяжко, бо не было ані шпецціалістів-лінгвістів, ані фінанцій на зачатя такой работы. Была лем ідея. І так пришла поміч од лінгвістичного світа – на памятнім першім семінару русиньского языка в році 1992 ся до Бардеёвских Купелів зышло много лінгвістів із скоро десятих держав, котры приобіцяли Русинам поміч. Тот семінар одштартовав довгий поцес приправ кодифікації русиньского списовного языка. В Пряшові vznikнув Інштут русиньского языка і культуры – на самый перед при Русиньскій оброді. Ёго колектів під веджінём доц. ПгДр. Юрія Панька, к. н. (пізніше доц. ПгДр. Василя Ябура, к. н.) в сполупраці з колектівом редакції Народных новинок і часопису Русин (членами того колектіву тогды были: А. Зозуляк, А. Плішкова, А. Кузмякова, К. Копорова, М. Мальцовска) зачали наповнєвати ідею кодифікації русиньского списовного языка. За помірно куртый час тот колектів приправив матеріалы потрібны к формалному выголошіню кодифікації списовного языка (правила правопису, орфографічний словник і першы публікації красной літературы). Поміч сьме в тім часі діставали і од штатных органів СР, а тыж од словеньских лінгвістів, як напр. од проф. ПгДр. Яна Горецького, др н., доц. ПгДр. Михала Міклуша, к. н., з Польщі – од проф. Др. габ. Генріка Фонтаньского і других. Не хыбила ані поміч од Матіці словеньской, як і од краян з США і Канады. З другога боку, проти кодифікації остро выступали бывшы функціонарі КСУТ і тогдышні функціонарі новоствореного СРУС, але і дакотры редакто-

ры в народностнім – українськым радію... Ані дакотры пряшівскы проукраїнскы орьентованы учены (поводом Русины) не зіставали боком. Одборный семінар в Бардеёвских Купелях выголошовали за „акт політичного русинізму“ і шырили дезінформації, же ся скінчів великым фіаском. Нащастя, іх негативну пропаганду перевершыла незвычайна ініціатива заінтересованых членів РОС на приправі кодифікації. Одношія нежычливців было і є шкодливе нелем про самых Русинів, але і про науку. Велике непорозуміння вызнаму кодифікації ся проявлять і днесь, коли дакотры русиньскый язык на Словеньску поважують лем за діалект українського языка а таков демагогіов впливають і на штатны органы Словеньской републіки. Велика шкода, же дакотры пряшівскы українскы учены нелем же сі не освоїли, но ані не проштудовали проблематіку розвитку історії, котра ся дотыкала русиньского списовного языка в минулости. Факт є такий, же кідь бы была написана ціла історія писменства карпатського ареалу, потім бы ся вказало, же тот регіон був „пробным“ регіоном творіння оптімального варіанту списовного языка про жытелів того регіону – Русинів. Нияк раз не можеме забыти на факт, же хоць і други славянскы языки суть нам близки, не можеме не решпектовати містну культурно-языкову традицію, котра была все знама як русиньска. Якраз тот факт нас довів к тому, же на тій традиції треба будовати при выберању найвгоднішого комунікачного средства про Русинів і же якраз русиньскый язык, оснований на живій бісідній подобі може днесь в повній мірі обслуговати культурны потреби Русинів на Словеньску. Кодифікованы русиньскый язык ся став функчным, наддіалектным, став ся регіональным списовным языком. Нешыріня властной культуры материньскым языком было бы найбівшов хыбов і гріхом, котрого бы сьме ся допустили на наших предках. На тот момент донесь дакотры проукраїнскы нахылены учены забывают. Русиньску культуру передають перекрученым способом – по українськы, і кідь є то протиустановне, і так в многих припадах страчат ся змысел русинь-

ских слов і цілого богатства языка. Історія нам вказує многы снагы представителів русиньского народного возроджіня уж в 19. сторочу створити ґраматіку русиньского языка. Русиньскый язык быв але в тім часі решпектованы. Доказів на таке тверджіня є много, спомяну ходем єден з них: кідь в році 1764 Марія Терезія завела урбаріалный патент, подля котрого підданы записовали свої повинности до урбарів, підданы-Русины писали у своїм народнім языку. І тот момент досвідчує, же родный язык Русинів быв уж в тім періоді узнаваний. З історії ся можеме таксамо дізнати, же было веце языковых концепцій, але не было єдноты міджі авторами, і так іх снажіня было завершено аж 25. януара 1995.

25. януара 1995 быв про Русинів Словеньска єдным з найвызначнішых історичных моментів в русиньскім народнім возроджіню. Акт узаконіння русиньского списовного языка быв кулміначным моментом 4-річної работы тіму заінтересованых людзей – тых, котры робили над кодифікачними приручниками, як і тых, котры застрішывали тоту роботу – в тім часі то были членове Русиньской оброды на Словеньску, перед котрыма стояла велика одповідность.

Кодифікація русиньского языка на Словеньску была нутностев, бо без нёй бы Русины не могли досягнути того, што днесь досягли. Русиньскый язык ся хоснує в друкованых і електронічных медіях, в ТАД у Пряшові – єдинім професіоналінім русиньскім театрі на Словеньску, язык хоснують вшыткы русиньскы народностны сполкы і організації, як і нововзникнутый Музей русиньской культуры у Пряшові.

Єм єдным зо закладателів Русиньской оброды на Словеньску і з одступом часу можу сконштатовати, же мам велику радость з того, же в ділі кодифікації языка сьме в тім часі были вшыткы єднотны. Приготовлены матеріалы про кодифікацію были зроблены якостно, нормы были вытворены найліпшына одборниками, яких Русины в тім часі мали. Акт кодифікації – 25. януара 1995 – мав славностный характер, участь на нім взяли посланці НР СР, членове влады СР, представителі научных інштитуцій і многих вызначных

особностей як нашого культурного і духовного жывота, так і споза граніць, і шырокой громады.

Кодифікаціов русиньского списовного языка сьме зачали комплекснішу работу в далшій етапі возродного процесу Русинів на Словеньску, а што є главне, навернули сьме Русинам іх властны духовны цінности.

Єм пересвідченый, же якраз списовный язык Русинів сцілює. **Вірю, же вшыткы Русины будуть в будучности робити так, жебы нашы потомкы не забыли на свій материньскый язык і жебы ся знали вклонити „Слава Ісусу Хрісту“, „Хрістос воскрес“, „Хрістос раждається“... В тім одношію має РО на Словеньску велику задачу – абы тых 75% Русинів, котры єм спомянув на зачатку свого реферату, вернуло ся на свій пішник і были горды на своє русиньске коріння. Мы Русины не сьме проти культурі ниякого народа, хочеме з каждым сполупрацовати на прінціпі рівный з рівным. Так як мы решпектуєме культурны цінности других народів, жадаме, абы і други народы знали, же в середній Европі жыють Русины, котры на своїй автохтонній теріторії ведно з майорітным словеньскым народом і членами других народностных меншын твориме культурне богатство Словеньской републіки.**

Треба высловити щіре подякованя нелем тым одборникам, котры приправили документы про реалізацію кодифікації русиньского списовного языка, але і організачному тіму, котрый приправлєвав славностный акт кодифікації русиньского списовного языка, таким як: **Александр Зозуляк, Ярослав Сисак, Іван Бандуріч і Миколай Ляш**, котры вшыткы свої способности і силы жертвовали на то, жебы акт кодифікації быв дотягнутый до кінця. Лем они самы знають, кідько сил іх то стояло. Ціньме сі успіхы досягнуты по році 1989, подякуєме владі СР за то, же підпорує русиньску народностну меншыну на Словеньску, бо не у вшыткых державах, де жыють Русины, то є так. **Не дозвольте нікому, абы досягнуты успіхы Русинів дегонестовав**, прото і в сучасности платять слова, котры были актуалны на початку возродного процесу:

РУСИНЫ, СХОПТЕ СЯ!

НАРОДНЫ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинкы. Реалізоване з фінанчнов підпоров Міністерства культуры СР – програм Культура народностных меншын 2010. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: доц. ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Adresa:

Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Tel.: 0905 470 884. Регістрачне ч. EV 327/08, МІС 49 438. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції.

Адреса новинок на інтернеті: www.rusynacademy.sk,
<http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stonline.sk

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2